

František Škvrnda: Neoliberálny pokus o zmenu legálnej moci v Srbsku sa nekončí

- CZ24 News | 7. ledna 2024

SRBSKO: Začneme zopakovaním toho, že vývoj po predčasných parlamentných decembrových voľbách v roku 2023 dokazuje, že Srbsko patrí po rozpade bipolarity k štátom s najzložitejším vývojom aj v postjuhoslovanských (balkánskych) pomeroch. Novým dejstvom „pokračuje“ pokus prozápadných síl neoliberálneho charakteru zvrhnúť za pomoci „ulice“ legálnu moc.

Historické pozadie súčasných protestov proti výsledkom predčasných parlamentných volieb

Snahy časti agresívnej srbskej, najmä belehradskej „ulice“, podporovanej zo Západu, zmeniť výsledky volieb majú už svoje tradície. Siahajú do októbra 2000, keď sa po víťazstve Slobodana Miloševića v prezidentských voľbách uskutočnila akcia, ktorá sa neskôr začala považovať za prvú (jednu z prvých) „farebných“ revolúcií. Dostala ešte nefarebné meno – buldozérová. Odvtedy sa tento prvok obludného neoliberalizmu v globálnych dimenziách vyvíjal a zdokonaľoval. Zdá sa, že jeho účinnosť už klesá, ale zákerná zisťnosť sa nedá prehliadnuť. Z repertoáru Západu pri postupe proti „neposlušným“ sa tento fenomén zrejme len tak ľahko nestratí.

V srbskom národe sa ešte dlho bude pamätať na kruté bombardovanie „malej“ Juhoslávie na jar 1999. Nebudeme rozoberať príčiny a priebeh operácie NATO *Spojenecká sila*, ale poukážeme na niekoľko barbarských činov, ktoré majú charakter vojnových zločinov, spojených s ňou.

V prvom rade to boli obeť. Pri operácii padlo podľa srbských údajov 753 vojakov a príslušníkov bezpečnostných síl a 56 zostali nezvestní. Západné zdroje (na základe odhadov NATO) však uvádzajú niekedy až 5 000 mŕtvych juhoslovanských vojakov a príslušníkov bezpečnostných síl. Počet civilných obetí sa uvádza tiež rôzne – od 1 200 do 2 500, z toho takmer 400 detí. Zhruba 10 000 osôb bolo zranených. Udatným letcom NATO sa podarilo zasiahnuť aj vlak (55 obetí) a konvoj utečencov (75 obetí). Používali sa aj prostriedky s ochudobneným uránom a kazetové bomby.

Katastrofálne boli materiálne škody. Boli zničené všetky mosty cez Dunaj, „útočilo“ sa na elektrárne, továrne, telekomunikačné zariadenia, rafinérie, ale aj na školy a nemocnice i iné ciele. Západní „plánovači“ ich cynicky zaradili medzi objekty „dvojakeho použitia“. Škody sa odhadujú spravidla v rozmedzí 30 – 50 miliárd USD, ale sú aj zdroje, ktoré uvádzajú až 100 miliárd. Pri súčasnej ekologickej „chúlostivosti“ Západu by bolo potrebné doplniť aj negatívne následky bombardovania na životné prostredie.

O odsúdeniahodnej úlohe západných politikov (vrátane lokajského „operatívneho“ postoja vtedajšieho predsedu vlády SR Mikuláša Dzurindu) pri operácii existuje veľa zdrojov. Poukážeme len na odióznu Madeleine Albrightovú (neraz nazývanú balkánskou mäsiarkou) a jej zvrhlú politiku, ktorá sa charakterizuje aj ako Albrightovej „doktrína“. Ide o surový intervencionizmus, ktorý vsádza na použitie sily (vrátane obmedzenej) pri dosahovaní politických cieľov a je doplnený zvýšenou aroganciou. Táto „doktrína“ bola použitá aj na ospravedlnenie bombardovania Juhoslávie zo strany NATO. Britský vojenský historik John Keegan po ňom „fundovane“ dospel k záveru, že kapitulácia prezidenta S. Miloševića dokázala, že vojnu možno vyhrať aj vtedy, keď sa nasadí len letectvo a iné vzdušné prostriedky.

Značná časť spoločnosti, ktorá je aj v Srbsku rozdelená, si preto ani po takmer 25 rokoch po bombardovaní príliš nepraje prozápadnú orientáciu. Podporu obyvateľstva nachádza síce potenciálny

vstup do EÚ, ktorá si kladie rôzne podmienky (pokrytecky celkom iné ako v prípade Ukrajiny či Moldavska), ale o orientácii na NATO sa hovorí len okrajovo. Udržiava sa vplyv historickej proruskej orientácie. Toto všetko vyvoláva negatívne reakcie určitých síl na Západe (nie sú len neoliberálne, ale aj konzervatívne i stredovo ľavicové), ktoré súčasnú srbskú moc vnímajú na politickej mape Európy (a navyše v balkánskych súvislostiach) ako anomáliu. No a s nimi spojené nadnárodné ekonomické sily cítia v Srbsku možnosti zvýšenia svojho zisku, ktorý sa dosahuje čoraz ťažšie.

Ide aj o širšiu situáciu v západnom svete, kde je väčšina štátov spoločensko-politicky rozdelená. Prejavuje sa to aj vo veľkej nespokojnosti s vládou mocou. Podoby protestov sú rôzne, ale objavuje sa v nich aj násilie. V roku 2023 možno poukázať najmä na Francúzsko, kde k tomu došlo dokonca z dvoch príčin, za ktorými sú najmä sociálno-ekonomické otázky. Menej rozsiahle a kratšie boli protesty v Španielsku, kde sa dotýkali predstáv novej vlády o riešení jedného z vnútropolitických problémov. Nespokojnosť s vládou sa výrazne prejavuje aj v Nemecku, kde je síce relatívne pokojnejšia, ale v nasledujúcich mesiacoch môže vyústiť do zmeny kancelára a možno i predčasných parlamentných volieb. Veľké, ale pokojné protivládne protesty boli aj v susednej ČR.

Priebeh nepokojov

Prvý protest zorganizovala opozičná koalícia *Srbsko proti násiliu* (ďalej len SPN) pred budovou Republikovej volebnej komisie (ďalej len RVK) už 18. decembra. Nedá nám nespomenúť, ako neslávne skončila s podobným názvom slovenská *Verejnosť proti násiliu*, ktorá prežila len jedny parlamentné voľby...

Na proteste bolo oznámené, že sa odmietnu výsledky volieb do mestského zastupiteľstva v Belehrade s odvolaním sa na nezrovnalosti, ku ktorým došlo počas volieb. Vodcovia SPN Marinika Tepić (podpredsedníčka Strany slobody a spravodlivosti, novinárka, má rumunské korene) a Miroslav Aleksić (predseda strany Ľudové hnutie Srbska, farmár) sa rozhodli držať hladovku, kým nebudú akceptované ich požiadavky. M. Aleksić však povedal, že bude držať len „prísny pôst“. M. Tepićová hladovku ukončila 3. januára. Protest sprevádzali aj menšie incidenty s hádzaním vajíec, paradajok a toaletného papiera na budovu RVK. Jeden z demonštrantov fyzicky napadol riaditeľa štatistického úradu Miladina Kovačevića. Polícia budovu aj v nasledujúcich dňoch prísne strážila.

Na druhom proteste sa k SPN pridala aj organizácia *Študenti proti násiliu* i niektoré ďalšie osoby z akademických a umeleckých kruhov. Dňa 20. decembra sa konal tretí protest, ktorý už požadoval zrušenie všetkých volieb, ktoré sa konali 17. decembra. Od EÚ požadoval, aby neakceptovala výsledky volieb a začala ich medzinárodné vyšetrovanie. Objavili sa ďalší hladovkári a protest sa konal aj v Niši.

Na proteste 24. decembra sa zišlo asi 7 100 demonštrantov (údaje od ich organizátorov). Niektorí predstavitelia opozície chceli vniknúť do budovy, aby predniesli prejav z jej balkóna. Bezpečnostné orgány v budove však tomu zabránili. Po udalostiach v tomto dni prezident Aleksandar Vučić povedal, že ide o pokus o zvrhnutie vlády. Polícia pri zákroku proti protestujúcim použila slzotvorný plyn, paprikový sprej a obušky. Zatknutých bolo 38 demonštrantov a 7 policajtov bolo zranených.

Ďalší protest sa konal 25. decembra. Organizácia *Študenti proti násiliu* začala blokádu ciest, ktorá pokračovala aj v nasledujúcich dňoch. Intenzita protestov potom opadla, lebo SPN uviedla, že pred budovou RVK už nebudú pokračovať. Nové demonštrácie sa pripravujú po skončení pravoslávnych Vianoc (7. januára).

Srbské vládnuce kruhy i bezpečnostné orgány boli na základe rôznych správ (údajne aj z Ruska) pripravené na nepokojné demonštrácie proti výsledkom volieb. Konali premyslene a rozhodne a dokázali udržať poriadok vo svojich rukách.

Oficiálne volebné výsledky po opakovaní v 8 obvodoch

V 8 volebných obvodoch (z 8 273) sa 30. decembra 2023 opakovali parlamentné voľby. Miestne voľby sa opakovali v 30 obvodoch (vrátane viacerých v Belehrade). Republiková volebná komisia ohlásila 2. januára oficiálne celkové výsledky volieb. Správa o výsledkoch volieb však doteraz (5. januára 14.00) na stránkach štatistického úradu nebola zverejnená. Údaje uvádzame podľa mediálnych zdrojov (BalkanInsights, Danas). Vzhľadom na opakovanie volieb v malom počte obvodoch sa na výsledkoch takmer nič nezmenilo.

Zvíťazila koalícia *Srbsko sa nesmie zastaviť* (ďalej len SsNZ), vedená vládnu Srbskou pokrokovou stranou, v ktorej bolo ďalších 10 menších strán, s 46,75 % hlasov. Druhá skončila opozičná, prozápadná koalícia SPN, v ktorej bolo 14 strán a získala 23,36 % hlasov. Na treťom mieste je provládna koalícia *Ivica Dačić - premiér Srbska*, ktorú vedie Socialistická strana Srbska a sú v nej dve menšie strany. Hlasovalo za ňu 6,55 % voličov. *Koalícia Národnej demokratickej alternatívy* dostala 5,02 % hlasov. Ako posledná prekročila kvórum strana *My - Hlas z národa* so ziskom 4,69 % hlasov.

Oficiálne údaje o presných počtoch poslancov zatiaľ neboli zverejnené. Predpokladá sa však, že SsNZ bude mať v novom 250-člennom parlamente tesnú nadpolovičnú väčšinu (126 až 130 miest). SPN by mala získať asi 65 kresiel.

Podľa neúplných predbežných údajov, zverejnených ešte 18. decembra, by až 13 poslancov mohlo byť z koalícií (strán) národnostných menšín. Zväz vojvodinských Maďarov by mohol mať 6, bosniacko-chorvátska koalícia 3 a bosniacka Strana demokratickej akcie Sandžaku 2 miesta. Po jednom kresle získala ešte asi aj Koalícia Albáncov Preševskej doliny a rusofilská koalícia Ruskej strany, Novej komunistickej strany Juhoslávie a Zväz komunistickej mládeže Juhoslávie (kandidovala s heslom Hlasujte za zoznam komunistov a Rusov).

Otázne je vytvorenie väčšinovej koalície v mestskom zastupiteľstve v Belehrade. Tesne tam zvíťazila SsNZ pred SPN, ale nemá väčšinu. Jazýčkom na váhe je pravicová nacionalistická koalícia Národnej demokratickej alternatívy, s podporou ktorej obe koalície môžu vytvoriť väčšinu.

K rôznym nedostatkom vo voľbách dochádza aj inde ako v Srbsku. Možno poukázať na Nemecko, ktoré má chýr jedného z najporiadkumilovnejšieho štátu v Európe. Vo februári 2023 sa opakovali mestské voľby v Berlíne. Chystá sa tam však aj čiastočné opakovanie volieb do Bundestagu, ktoré by mali byť 11. februára 2024. Týka sa to asi 550-tisíc oprávnených voličov (čo je o niečo viac ako ich pätina). Bokom necháme anomálie vo výsledkoch septembrových parlamentných volieb 2023 na Slovensku, keď vo viacerých obciach s prevažne rómskym obyvateľstvom vyhrala koalícia vedená OĽANO, niekde aj s nadpolovičnou väčšinou...

Záver - Srbsko zostáva objektom zištného záujmu Západu

Súčasná srbská vláda (od roku 2012 je jej vedúcou silou Srbská pokroková strana) lavíruje medzi Západom a Ruskom, pričom sa pod tlakom viac prikláňa na Západ. Napriek tomu proti vláde a prezidentovi A. Vučićovi sa zo Západu vedie systematické propagandistické ťaženie, ktoré podporujú aj ekonomické a politické kroky.

Výsledky volieb neboli síce na Západe prijaté s nadšením, ale silné kroky proti nim podniknuté neboli a všetko zostalo len na slovnej úrovni. Opozícia sa cíti byť sklamaná tým, že Západ nezačal na Srbskú pokrokovú stranu a A. Vučića nové kolo útokov. Hovorí sa aj o „eurodisappointed“ (eurosklamaní).

Nakoniec poukážeme na tri okolnosti, ktoré súvisia s týmito voľbami. Po prvé ide o to, že Západ má dnes priveľa starostí so sebou, je v „superkríze“ a nemá nazvyš síl na vedenie bojov za demokraciu,

ktoré vyžadujú aj veľa peňazí. A to nechceme maľovať čerta na stenu - v tohtoročných voľbách sa už Západ (veľmi?) bojí toho, aké budú ich výsledky „doma“. Po druhé, demonštrácie nemali až taký rozsah, ako dúfali ich organizátori, podporovaní aj zvonku. Pri hodnotení účasti na nich sa poukazovalo aj na to, že nie všetci, ktorí hlasovali za SPN, boli ochotní ísť na aj protesty, ktoré organizovali ich vodcovia. A aj v iných štátoch sa už ukázalo, že sily, ktoré sa svojvoľne a spupne vyhlasujú za elity národov a púšťajú sa do protestov, nenájdu po viacerých neúspešných pokusoch už primeranú podporu (nedá nám to, aby sme nespomenuli, že vodcovia typu Michala Šimečku, Richarda Sulíka či Milana Majerského na Slovensku rečami ani skutkami už príliš neohúria, nehladiac na to, že im chýba aj potrebná dávka charizmy). A napokon po tretie - Západ sa v boji o zisky, bohatstvo a moc nevzdáva, a teda ani špecifickú situáciu Srbska nemožno považovať za vyriešenú.

Uvidíme, čo všetko sa udeje. Medzníkmi budú iste voľby do Európskeho parlamentu (a následné vytváranie Európskej komisie), ako aj prezidentské voľby v USA. Pre Srbsko nie je vo výhlade zlepšenie jeho medzinárodnej pozície, nech budú výsledky týchto volieb akékoľvek. Nová vláda to bude musieť brať do úvahy a snažiť sa čo najviac hájiť národné záujmy. Nedôslednosť a váhanie v politike spravidla vedú aj k strate moci.

AUTOR: František Škvrnda

ZDROJ: Nove Slovo